

ผู้ให้บริการกับพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วในเมืองท่องเที่ยว: กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต

Service Provider and Behavior of Plastic Bag Using in Tourism City:
A Case Study of Phuket Province

อิทธิศักดิ์ จิราภรณ์วารี^{1*} และ ศุภกฤต ทวีสง่า

Ittisak Jirapornvaree^{1*} and Suppakit Taweesa

¹หลักสูตรสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

¹Department of Environmental Social Sciences, School of Liberal Arts,

King Mongkut's University of Technology Thonburi

Email: ittisak.jira@kmutt.ac.th

Received 24 July 2023

Revised 17 August 2023

Accepted 17 August 2023

Infographic Abstract:

บทคัดย่อ

ปัญหาขยะพลาสติกของประเทศไทย ถือเป็นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ หนึ่งในวิธีการจัดการขยะพลาสติกควรคำนึงถึงเรื่องพฤติกรรมของผู้ให้บริการและผู้บริโภคเป็นสำคัญ การศึกษาเรื่องผู้ให้บริการกับพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วในเมืองท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคในการใช้บริการผู้ให้บริการในเมืองท่องเที่ยว โดยใช้เทคนิคการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลบริเวณ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าท้องถิ่น ร้านสะดวกซื้อ และตลาดสด จำนวน 9 ครั้ง ผู้สังเกตการณ์จำนวน 3 คน โดยในแต่ละใช้ระยะเวลาในการสังเกตการณ์ประมาณ 45 – 60 นาทีต่อสถานที่ และใช้สถิติ t-test และ One-way ANOVA ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของผู้ให้บริการมีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า และ

ถนนคนเดิน ในทางกลับกันร้านค้าท้องถิ่น และตลาดสด พฤติกรรมของผู้บริโภคไม่มีความแตกต่างกัน ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้บริการในการจัดการขยะพลาสติกแบบมุ่งเป้าเพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทยภายใต้แผนแม่บทการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทย 13 ปี ที่กำหนดเป้าหมายในการลด เลิกใช้ และนำกลับมาใช้ประโยชน์ 100 เปอร์เซ็นต์

คำสำคัญ : พฤติกรรมผู้บริโภค ขยะพลาสติก ถุงพลาสติก เมืองท่องเที่ยว

Abstract

Plastic waste in Thailand is an environmental aspect necessary for systematic management. One strategy for controlling plastic waste should be the behavior of service providers and customers. This study, “Service Provider and Behavior of Plastic Bag Using in Tourism City: A Case Study of Phuket Province” aims to study the consumer behavior of plastic bag use in a tourism city. Participation and Non-participation techniques were selected to collect the data—9 times, with 3 observers, in department stores, local shops, convenience stores, and fresh markets. Each observation takes between 45 and 60 minutes per location. The results of this study found that types of service providers significantly affected the consumer behavior of plastic bag use at 1% level, especially convenience stores, department stores, and the walking street. Meanwhile, local and fresh markets were not significantly different at 1% level. The finding of this study was essential to set a target group of service providers in plastic waste management. Also, these results lead to achieving the goal as follows “The Thailand Roadmap of Plastic Waste Management 13th (2018 - 2030)” with the purpose of decreasing, stopping, and reusing 100 percent.

Keywords: Consumer Behavior, Plastic Waste, Plastic Bag, Tourism City

1. บทนำ

การศึกษาพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคในการใช้บริการผู้ให้บริการในเมืองท่องเที่ยว เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ประกอบกับระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้มีการอุปโภคและบริโภคที่ผันแปรไปในทิศทางเดียวกัน หนึ่งในนั้นคือขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นและไม่ได้ได้รับการจัดการที่ดีก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะพลาสติกในมหาสมุทร OECD (2022) ชี้ให้เห็นถึงขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นมาแล้วนั้นได้รับการจัดการที่ถูกวิธีเพียงร้อยละ 9 และขยะพลาสติกที่ไม่ได้รับการจัดการมีมากถึงร้อยละ 22 ของขยะพลาสติกทั้งหมด ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ผลิตขยะพลาสติกในอันดับที่ 12 คิดเป็น 4.80 ล้านตันต่อปี (BrandInside, 2022) ประเด็นปัญหาเป็นประเด็นที่มีความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่ถือเป็นหนึ่งรายได้สำคัญของประเทศ จากประเด็นสำคัญดังกล่าวประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะพลาสติก 13 ปี (พ.ศ. 2561 - 2573) ภายใต้การดำเนินการของ กรมควบคุมมลพิษ (2561) มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดการขยะพลาสติกแบบบูรณาการ คือ ลดและเลิกใช้พลาสติก โดยใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ภายในปี พ.ศ. 2565 จะเลิกใช้ อีก 4 ชนิด ได้แก่ พลาสติกหิ้วที่มีความหนาน้อยกว่า 31 ไมครอน กล่องโฟมบรรจุอาหาร หลอดพลาสติก (ยกเว้นกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้สำหรับเด็ก คนชรา และผู้ป่วย) และแก้ว พลาสติกแบบบาง ประเภทใช้ครั้งเดียว จากการศึกษาเดียวกันได้นำเสนอวงจรการเกิดขยะพลาสติกและชี้ให้เห็นว่า “ถุงพลาสติกหิ้ว” เป็นขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51 ของขยะพลาสติกทั้งหมด

ทั้งนี้การเกิดขยะพลาสติกมีความจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภค และผู้ผลิตเพื่อที่จะนำมาซึ่งการออกแบบวิธี และ/หรือมาตรการการจัดการขยะพลาสติกที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลจากการศึกษาในงานวิจัยที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้านี้แล้วนั้นกลับ พบว่า แท้จริงแล้วมีปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภค อาทิ อาชีพ (วิชฌ คงสุวรรณ และจำลอง โพธิ์บุญ, 2561) การเรียกเก็บค่าถุงพลาสติกหิ้ว (Senturk & Dumludag, 2021) ต่างเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วทั้งนี้งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นในการศึกษาถึงปัจจัยภายในเป็นส่วนใหญ่ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น อย่างไรก็ตามปัจจัยภายนอกที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังมีการศึกษาที่ยังไม่แพร่หลาย งานวิจัยชิ้นนี้จึงให้ความสำคัญกับ ประเภทของผู้ให้บริการ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วเพื่อที่จะออกแบบมาตรการ และ/หรือแนวทางแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการจัดการขยะพลาสติก ประเภทถุงพลาสติกหิ้วที่เหมาะสมกับผู้ให้บริการในแต่ละประเภท เทคนิคการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมสามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์การรับถุงพลาสติกหิ้วที่เข้าใช้บริการ โดยผลการศึกษาในครั้งนี้จะไปเติมเต็ม และเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีพฤติกรรมรับถุงพลาสติกหิ้วที่มีความแตกต่างกัน มากไปกว่านั้นสามารถที่นำมาใช้ในการ

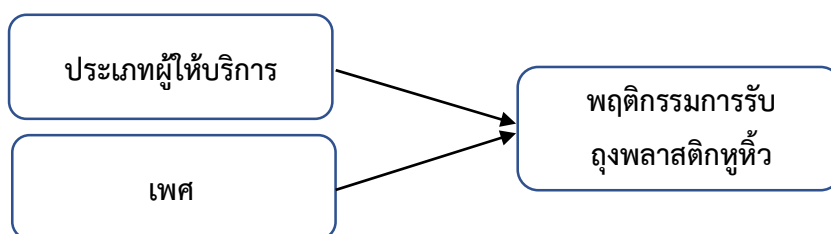
ปรับปรุงแผนการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทยภายใต้แผนแม่บทการจัดการขยะพลาสติก 13 ปี ในแผนระยะที่ 2 และ 3 เพื่อจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้แผนแม่บทดังกล่าว อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยที่มีการบริโภคและอุปโภคที่ยั่งยืน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (Makarchev et al., 2022)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคในการใช้บริการผู้ให้บริการในเมืองท่องเที่ยว

3. กรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัย

ภาพที่ 1 อธิบายเพิ่มเติมได้ว่าตัวแปรอิสระ (Independent Variables) มี 2 ตัวแปร คือ ประเภทผู้ให้บริการ และ เพศของผู้บริโภค ในขณะที่ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ของการศึกษาในครั้งนี้คือ พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคที่เข้าใช้บริการผู้ให้บริการประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้การศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ 2 สมมติฐาน คือ ประเภทผู้ให้บริการ และเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในการเข้าใช้บริการที่ต่างกัน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 พื้นที่ศึกษา

อำเภอเมือง และอำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต โดยพื้นที่ที่คัดเลือกในการสังเกตการณ์เก็บข้อมูลครอบคลุมบริเวณที่มีการใช้บริการที่หนาแน่น และ/หรือเป็นที่นิยมที่ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการบ่อยครั้ง

4.2 การเก็บข้อมูล และกลุ่มประชากรตัวอย่าง

4.2.1 การเก็บข้อมูล

1) การลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต บริเวณห้างสรรพสินค้า ร้านค้าท้องถิ่น ร้านสะดวกซื้อ และตลาดสด จำนวน 9 ครั้ง ผู้สังเกตการณ์จำนวน 3 คน โดยในแต่ละครั้งใช้เวลาในการสังเกตการณ์ประมาณ 45 – 60 นาทีต่อสถานที่

2) การเข้าใช้บริการผู้ให้บริการด้วยตนเอง โดยการกำหนดเงื่อนไขการซื้อสินค้า คือ ประเภหสินค้าและงบประมาณที่ใช้ต่อครั้งในการเข้ารับบริการ

4.2.2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่างคือ ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใช้บริการผู้ให้บริการ 5 ประเภท คือ ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าท้องถิ่นและ/หรือหาบเร่ แผงลอย ตลาดสด และถนนคนเดิน (ตลาดเฉพาะกิจ) ประกอบกับใช้ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่างจากการสังเกตการณ์

n = 596	ร้านสะดวกซื้อ	ห้างสรรพสินค้า	ร้านค้าท้องถิ่นและ/หรือหาบเร่แผงลอย	ตลาดสด	ถนนคนเดิน
จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างจากการสังเกตการณ์	259 (43.30%)	104 (17.40%)	17 (2.80%)	47 (7.90%)	169 (28.30%)

4.3 วิธีการดำเนินการศึกษา

1) การออกแบบแบบบันทึกการสังเกตการณ์ และทำความเข้าใจกับผู้สังเกตการณ์ในการบันทึกพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภค โดยประเด็นที่ให้ความสำคัญคือ เพศ จำนวนถุงพลาสติกที่รับ และพฤติกรรม

การใช้ถุงพลาสติกหิ้ว (ไม่รับถุงพลาสติกหิ้ว หรือซื้อสินค้าแต่ถือสินค้าด้วยมือ รับถุงพลาสติกหิ้วจากร้านค้า และมีการเตรียมภาชนะสำหรับบรรจุสินค้ามาด้วยตนเอง)

2) การสำรวจพื้นที่ และรวบรวมพฤติกรรมผู้บริโภคจากคนในพื้นที่

3) การกำหนดจุดสังเกตการณ์ ครอบคลุมพื้นที่ และช่วงวันและเวลาที่มีการใช้บริการหนาแน่น อาทิ บริเวณพื้นที่หาตลาดโดยกำหนดช่วงเป็นบริเวณต้น กลาง และท้ายหาตลาด ห้างสรรพสินค้าประจำจังหวัด ตลาดนัดสะพานหิน ถนนคนเดิน และสถานที่อื่น ๆ โดยครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

4) การเข้าใช้บริการผู้ให้บริการประเภทต่าง ๆ ด้วยทีมวิจัย โดยกำหนดชนิดสินค้า และงบประมาณต่อครั้ง ในการซื้อเพื่อทำการบันทึกพฤติกรรมผู้ให้บริการ และใช้ประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมผู้บริโภค ที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

5) การจัดการ วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษา

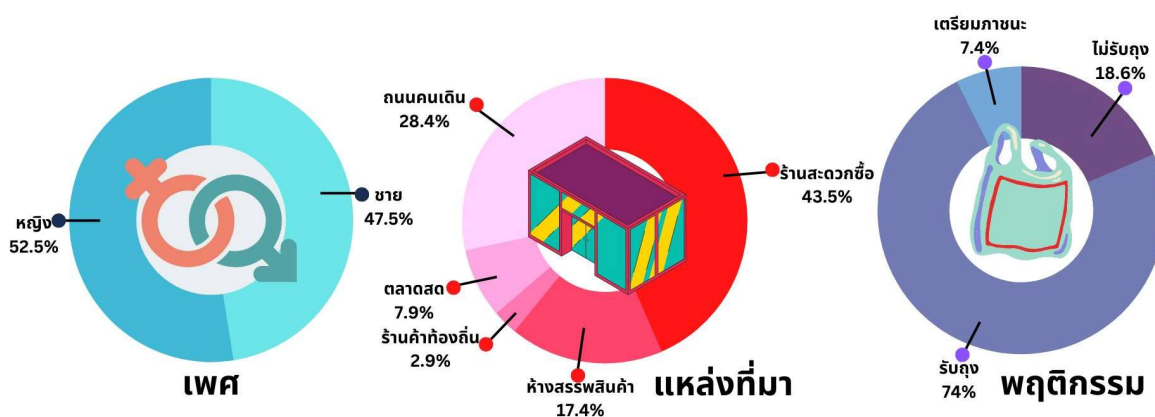
4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย และความถี่ ในการอธิบายข้อมูลพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภค และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ t-test และ One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ผลการศึกษา

การสังเกตการณ์พฤติกรรมการแจกถุงหิ้วของผู้ให้บริการ และการรับถุงพลาสติกจากผู้บริโภค โดยจากการลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต วันที่ 9 – 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์บริเวณ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าท้องถิ่น ร้านสะดวกซื้อ และตลาดสด จำนวน 9 ครั้ง ผู้สังเกตการณ์จำนวน 3 คน โดยในแต่ละใช้ระยะเวลาในการสังเกตการณ์ประมาณ 45 – 60 นาทีต่อสถานที่ ผลการศึกษาทั้งหมด 596 ตัวอย่าง แบ่งเป็น เพศชาย และเพศหญิง จำนวน 283 และ 313 ตัวอย่าง ตามลำดับ จำแนกประเภทผู้ให้บริการ แบ่งเป็น ร้านสะดวกซื้อมากที่สุด จำนวน 259 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมาคือถนนคนเดิน จำนวน 169 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 28.40 ห้างสรรพสินค้า จำนวน 104 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 17.40 ในทางกลับกันร้านค้าท้องถิ่นน้อยที่สุด จำนวน 17 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 2.90 และตลาดสด จำนวน 47 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 7.90 พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภคที่ใช้บริการในสถานที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังพบพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกจากผู้ให้บริการทั้งแบบที่ได้รับถุงพลาสติกแบบมีค่าใช้จ่ายและไม่

ค่าใช้จ่าย จำนวน 441 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 74.00 รองลงมาคือพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ไม่รับถุงพลาสติก จำนวน 111 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 18.60 และมีการเตรียมและ/หรือพกถุงพลาสติกมาด้วยตนเองยังพบได้น้อยที่สุด จำนวน 44 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 7.40 ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ลักษณะประชากรกลุ่มตัวอย่าง: เพศ แหล่งที่มา และพฤติกรรมผู้บริโภค

เมื่อพิจารณากรณีที่ผู้บริโภครับถุงพลาสติกหิ้วจากผู้ให้บริการ (ตารางที่ 2) อธิบายได้ว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคที่รับถุงพลาสติกจากตลาดสดมากที่สุด จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 2.60 – 2.70 ใบต่อคน (ประมาณ 3 ใบต่อคน) รองลงมาคือห้างสรรพสินค้า จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 1.80 – 1.90 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) และร้านค้าท้องถิ่น (ร้านขายของชำ) จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 1.00 – 1.50 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในมิติของเพศกับพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในทุกแหล่งผู้ให้บริการ พบว่า พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในการรับถุงพลาสติกที่สูงกว่าเพศชาย โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยการรับถุงพลาสติกเท่ากับ 1.60 ใบต่อคน และเพศหญิงมีค่าเท่ากับ 1.68 ใบต่อคน

ตารางที่ 2 จำนวนถุงพลาสติกหิ้วที่ผู้บริโภครับจำแนกตามประเภทผู้ให้บริการ (หน่วย : 1 ครั้ง/ใบ/คน)

จำนวน ครั้ง	ร้านสะดวกซื้อ		ห้างสรรพสินค้า		ถนนคนเดิน		ตลาดสด		ร้านค้าท้องถิ่น	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1	1.5	0.0	3.0	2.5	1.6	1.3	3.9	4.2	1.0	2.0
2	1.0	1.8	2.8	1.9	1.3	1.3	1.3	1.2	1.0	1.0
3	1.5	1.1	1.7	2.5	1.0	1.1				
4	1.5	1.0	1.7	1.3						
5	0.0	2.0	0.0	1.2						
6	2.0	1.0								
7	1.4	1.2								
8	2.0	1.0								
9	1.2	1.2								
$\bar{x}$	1.3	1.1	1.8	1.9	1.3	1.2	2.6	2.7	1.0	1.5

หมายเหตุ: $\bar{x}$ = จำนวนถุงพลาสติกหิ้วเฉลี่ยที่ผู้บริโภครับ (1 ครั้ง/ใบ/คน)

จากตารางที่ 2 อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกที่มาใช้บริการร้านสะดวกซื้อ พบว่าจำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 1.10 – 1.30 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกของเพศชายมีค่าเฉลี่ยในการรับถุงพลาสติกที่สูงกว่าเพศหญิง โดยคิดเป็น 1.30 และ 1.10 ใบต่อคน ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผู้ให้บริการ : ร้านสะดวกซื้อ

มากไปกว่านั้นจากการสังเกตการณ์พฤติกรรมผู้ให้บริการในการแจกถุงพลาสติกหิ้ว พบว่า มีการอำนวยความสะดวกโดยการวางถุงพลาสติกในบริเวณผู้ให้บริการสามารถบริการตนเองได้ ดังแสดงดังภาพที่ 4 (ก.) ในทำนองเดียวกับการปรับตัวและการผ่อนคลายมาตรการรณรงค์การใช้ถุงพลาสติกหิ้ว โดยมีการให้บริการถุงหิ้วแบบไม่มีค่าใช้จ่ายเมื่อผู้ให้บริการซื้อสินค้ามากกว่าหรือเท่ากับ 150 บาทต่อคนต่อครั้ง (4 ข.)

(ก.) ถุงพลาสติกหิ้วที่ถูกเตรียมให้ผู้บริโภคใช้ด้วยตนเอง

(ข.) พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของผู้บริโภค

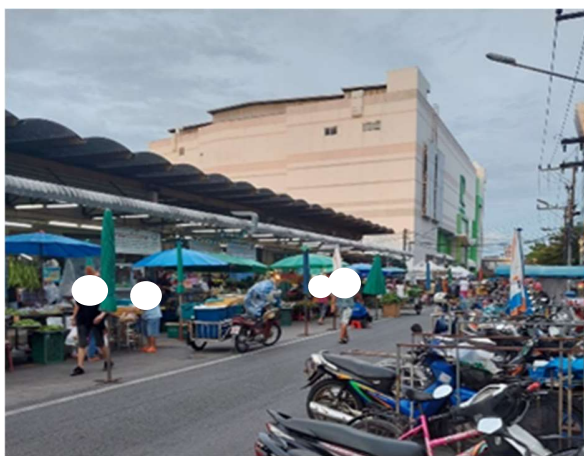
ภาพที่ 4 พฤติกรรมผู้บริโภคในการรับถุงพลาสติกหิ้วจากผู้ให้บริการ (ร้านสะดวกซื้อ)

พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้า พบว่า จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 1.80 – 1.90 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกของเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในการรับถุงพลาสติกที่สูงกว่าเพศชาย โดยคิดเป็น 1.90 และ 1.80 ใบต่อคน ตามลำดับ ในขณะที่พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกที่มาใช้บริการถนนคนเดิน (สถานที่ท่องเที่ยว) พบว่า จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 1.20 – 1.30 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกของเพศชายมีค่าเฉลี่ยในการรับถุงพลาสติกที่สูงกว่าเพศหญิง โดยคิดเป็น 1.30 และ 1.20 ใบต่อคน ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ผู้ให้บริการ : ถนนคนเดิน

ในทำนองเดียวกันพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกของเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในการรับถุงพลาสติกที่สูงกว่าเพศชาย จากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการรับถุงพลาสติกที่ใช้บริการตลาดสด และร้านขายของชำ และ/หรือหาบเร่แผงลอย พบว่า จำนวนถุงพลาสติกเฉลี่ยที่รับคิดเป็นช่วง 2.60 – 2.70 ใบต่อคน (ประมาณ 3 ใบต่อคน) และ ช่วง 1.00 – 1.50 ใบต่อคน (ประมาณ 2 ใบต่อคน) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 6 และ 7

ภาพที่ 6 ผู้ให้บริการ : ตลาดสด

ภาพที่ 7 ผู้ให้บริการ : หาบเร่แผงลอย

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาจากการสังเกตพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกของผู้บริโภคที่ใช้บริการตามสถานที่ต่าง ๆ พบว่า จำนวนถุงพลาสติกหิ้วที่ผู้บริโภคมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ใบต่อคนต่อครั้ง (ประมาณ 3 ใบต่อคนต่อครั้ง) โดยแหล่งที่พบการรับถุงพลาสติกหิ้วมากที่สุด คือ ตลาดสด

เมื่อผู้วิจัยทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1 เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในการเข้าใช้บริการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า เพศชาย และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยการรับถุงพลาสติกหิ้ว จำนวน 1.17 และ 1.16 ใบต่อคนต่อครั้ง (ประมาณ 2 ใบต่อคนต่อครั้ง) สรุปได้ว่าพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของเพศชายและเพศหญิงในการใช้บริการผู้ให้บริการประเภทต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของเพศชายและเพศหญิงในการใช้บริการผู้ให้บริการประเภทต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต

เพศ	N	Mean	S.D.	t	df	Sig.
ชาย	283	1.17	.994	.209	579.714	.835
หญิง	313	1.16	.939			

ในขณะที่การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2 ประเภทผู้ให้บริการที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในการเข้าใช้บริการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการศึกษาพบว่าประเภทของผู้ให้บริการที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของประเภทผู้ให้บริการต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในจังหวัดภูเก็ต

		df	Sum of Squares	Mean Square	F	P
พฤติกรรมการรับ	ระหว่างกลุ่ม	4	134.008	33.502	47.156	.000*
ถุงพลาสติกหิ้ว	ภายในกลุ่ม	591	419.878	.710		
	รวม	595	553.886			

หมายเหตุ: * คือ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD) พบว่า ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า และถนนคนเดิน มีผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกคู่ ในทางกลับกันพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วจากร้านค้าท้องถิ่นกับตลาดสดกับไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยการเปรียบเทียบความแตกต่างของประเภทผู้ให้บริการต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในจังหวัดภูเก็ต เป็นรายคู่

ประเภทผู้ให้บริการ	ค่าเฉลี่ย	1	2	3	4	5
		0.73	1.56	2.00	2.26	1.21
1	0.73	-	-0.832*	-1.274*	-1.529*	-0.481*
2	1.56		-	-0.442*	-0.698*	0.351*
3	2.00			-	-0.255	0.793*
4	2.26				-	1.048*
5	1.21					-

หมายเหตุ: 1 คือ ร้านสะดวกซื้อ 2 คือ ห้างสรรพสินค้า 3 คือ ร้านค้าท้องถิ่น

4 คือ ตลาดสด 5 คือ ถนนคนเดิน

* คือ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเพศ และประเภทของผู้ให้บริการส่งผลต่อพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วในเมืองท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการรับถุงพลาสติกหิ้วของเพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ อัจฉราพรรณ ลิขพันธ์ และวิชญ์ เหลืองลือ (2557) ที่กล่าวว่า การรับถุงพลาสติกหิ้วของคนไทยเป็นความเคยชินของพฤติกรรม และมองว่าถุงพลาสติกหิ้วเป็นสิ่งจำเป็นและสะดวก ผู้ให้บริการส่วนใหญ่ยังคงแจกถุงพลาสติกหิ้วเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า ทั้งนี้ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของแผนแม่บทการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทย 13 ปี พ.ศ. 2561 – 2573 โดยการดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการในระยะแรก ที่เน้นในการขอความร่วมมือจากผู้ให้บริการประเภท ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และร้านสะดวกซื้อในการงดการแจกถุงพลาสติกหิ้ว ซึ่งผลการเปรียบเทียบรายคู่ของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า จำนวนถุงพลาสติกหิ้วที่มีค่าเฉลี่ยของทั้งสองแหล่งต่างมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าผู้ให้บริการประเภทอื่นอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ต่างสอดคล้องกันกับ ธริดา เสนาวงษ์, นริสา อินทร์สอน, พงษ์เพชร ไบงาม, สง่า ทับทิมหิน, และปวีณา ลิ้มปีที่ ปรากฏ (2564); ธงชัย สุธีรศักดิ์, วัชรวิทย์ ลิ้มสกุล, ณัฐธินิ อุทกุล และณัฏฐาพร อุทกุล (2563) ที่รายงานว่า ร้านค้าท้องถิ่นโดยเฉพาะร้านอาหารยังมีพฤติกรรมการใช้ถุงพลาสติกในรูปแบบเดิม โดยงานวิจัยชิ้นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าร้านค้าหาบเร่ แผงลอยเป็นผู้ให้บริการที่แจกถุงพลาสติกหิ้วมากที่สุด

7. สรุปผลการศึกษา

การจัดการขยะพลาสติกถือเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่มีความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ผลการดำเนินการตามแผนแม่บทการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทย 13 ปี พ.ศ. 2561 – 2573 เป็นหนึ่งในเครื่องมือการจัดการเชิงนโยบายของภาครัฐที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทดังกล่าวมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของแผนที่ได้กำหนดไว้ หน่วยงานที่ดูแลทางด้านนี้มีความจำเป็นต้องทบทวนแผนและปรับปรุงแนวทาง และ/หรือมาตรการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ให้บริการและผู้บริโภคเป็นสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการแจกจ่ายพลาสติกหิ้วที่มีความผ่อนคลายมากขึ้น และมีการนำมาใช้ในการเอื้อประโยชน์ทางด้านการตลาด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการลดการเกิดขยะให้น้อยที่สุด (Waste Minimization) ภาครัฐควรเปลี่ยนแนวทางการดำเนินการจากการเข้าร่วมแบบสมัครใจเป็นแนวทางเชิงบังคับที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อลดการเกิดขยะพลาสติกให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด มากไปกว่านั้นควรจัดทำมาตรฐานการผลิตถุงพลาสติกหิ้วที่ใช้ให้มีมาตรฐานเดียวกันเพื่อง่ายต่อการจัดการขยะในขั้นสุดท้าย

การศึกษาในอนาคต ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางในการขยายพื้นที่ในการศึกษาโดยคำนึงถึงเรื่องของบริบทที่มีความแตกต่างกัน อาทิ บริบทความเป็นเมือง บริบทความเป็นชนบท บริบทความเป็นเมืองอุตสาหกรรม เป็นต้น เพื่อที่ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการทำนายพฤติกรรมของผู้บริโภคที่แม่นยำมากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

- BrandInside. (2022). ขยะพลาสติกไทย ติดอันดับ 12 ของโลก ปริมาณ 4.8 ล้านตันต่อปี หลักๆ จากความนิยม Food Delivery. from BrandInside <https://brandinside.asia/plastic-pollution/>
- Makarchev, N., Xiao, C., Yao, B., Zhang, Y., Tao, X., & Le, D. A. (2022). Plastic consumption in urban municipalities: Characteristics and policy implications of Vietnamese consumers' plastic bag use. *Environmental Science & Policy*, 136, 665-674.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2022.07.015>
- OECD. (2022). Plastic pollution is growing relentlessly as waste management and recycling fall short, says OECD. from OECD, <https://www.oecd.org/environment/plastic-pollution-is-growing-relentlessly-as-waste-management-and-recycling-fall-short.htm>
- Senturk, G., & Dumludag, D. (2021). An evaluation of the effect of plastic bag fee on consumer behavior: Case of Turkey. *Waste Management*, 120, 748-754.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.wasman.2020.10.042>

กรมควบคุมมลพิษ. (2561). **Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573**. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.

ธงชัย สุธีรศักดิ์, วัชรวิทย์ ลิ้มสกุล, ณัฐฉิณี อุทกุล และณัฐบาร อุทกุล. (2563). พฤติกรรมการใช้บรรจุภัณฑ์ใส่อาหารที่ใช้แล้วทิ้งของร้านอาหารขายอาหาร กรณีศึกษา อำเภอเมืองและอำเภอกะรุ จังหวัดภูเก็ต.

วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา 2(1): 68-72.

ธรีดา เสนาวงษ์, นริสา อินทร์สอน, พงษ์เพชร ไบงาม, สง่า ทับทิมหิน, และปวีณา ลิ้มปิติปรากการ. (2564). การรับรู้นโยบายการจัดการขยะพลาสติกและพฤติกรรมการจัดการขยะพลาสติกของผู้ค้าในตลาดเจริญศรี อำเภวารินชำราย จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารศูนย์อนามัยที่ 9** 15(37): 210-223.

วิชญ์ คงสุวรรณ และจำลอง โพธิ์บุญ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการลดการใช้ถุงพลาสติกหิ้วของประชาชน ในกรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีเขตห้วยขวาง. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

อัจฉราพรรณ ลิ้มพันธ์ และวิชญ์ เหลืองล่อ. (2557). เจตคติและพฤติกรรมการลดใช้ถุงพลาสติกของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, 34(1), 70-88.